

Υπόθεση C-629/23

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως δυνάμει του άρθρου 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

16 Οκτωβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Riigikohus (Εσθονία)

Ημερομηνία της απόφασεως του αιτούντος δικαστηρίου:

13 Οκτωβρίου 2023

Προσφεύγουσα:

MTÜ Eesti Suurkiskjad

Καθής:

Keskkonnaamet

Παρεμβαίνουσα:

Keskkonnaagentuur

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Προσφυγή της Mittetulundusühing (μη κερδοσκοπικής ενώσεως, στο εξής: MTÜ) Eesti Suurkiskjad με σκοπό την αναγνώριση του παράνομου χαρακτήρα αποφάσεως της Keskkonnaamet (Αρχής περιβάλλοντος, Εσθονία)

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως

Αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασεως, δυνάμει του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 1, στοιχείο θ', του άρθρου 2, παράγραφος 3, και του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων

Προδικαστικά ερωτήματα

- 1) Έχει το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων την έννοια ότι, κατά τη θέσπιση των μέτρων που προβλέπει η διάταξη αυτή, πρέπει να εξασφαλίζεται ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο θ', για τον τοπικό πληθυσμό ορισμένου είδους σε συγκεκριμένο κράτος μέλος ή μπορεί να ληφθεί υπόψη η κατάσταση διατηρήσεως του συνολικού πληθυσμού στο έδαφος των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης;
- 2) Εάν επιτρέπεται να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση διατηρήσεως του συνολικού πληθυσμού στο έδαφος των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει η οδηγία περί οικοτόπων την έννοια ότι προϋποθέτει επίσημη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στα οποία εκτείνεται η περιοχή κατανομής του πληθυσμού προκειμένου να διατηρηθεί ο πληθυσμός αυτός ή αρκεί το κράτος μέλος που θεσπίζει τα κατά το άρθρο 14 της οδηγίας περί οικοτόπων μέτρα να εξετάσει την κατάσταση του πληθυσμού του είδους στα λοιπά ενδιαφερόμενα κράτη μέλη ή να καθορίσει τις σχετικές προϋποθέσεις στο πλαίσιο εθνικού σχεδίου διαχείρισεως;
- 3) Έχει το άρθρο 1, στοιχείο θ', της οδηγίας περί οικοτόπων την έννοια ότι η κατάσταση διατηρήσεως του τοπικού πληθυσμού ορισμένου είδους που έχει καταταγεί ως «ευάλωτο» (VU) στην κατηγοριοποίηση κινδύνου βάσει των κριτηρίων του Κόκκινου Καταλόγου της IUCN [International Union for Conservation of Nature, Διεθνής Ένωση Προστασίας της Φύσης] μπορεί να είναι ικανοποιητική κατά την έννοια της οδηγίας περί οικοτόπων;
- 4) Έχει το άρθρο 1, στοιχείο θ', σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων την έννοια ότι, για τη διαπίστωση της ικανοποιητικής κατάστασης διατηρήσεως ορισμένου είδους, μπορούν να λαμβάνονται υπόψη και οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, καθώς και οι περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7, στο εξής: οδηγία περί οικοτόπων)

Σχετική νομολογία της Ένωσης

Αποφάσεις του Δικαστηρίου της 23ης Απριλίου 2020, Επιτροπή κατά Φινλανδίας (εαρινή θήρα της αρσενικής πουπουλόπαπιας), C-217/19, EU:C:2020:291, της 10ης Οκτωβρίου 2019, Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola, C-674/17, EU:C:2019:851, της 14ης Ιουνίου 2007, Επιτροπή κατά Φινλανδίας, C-342/05, EU:C:2007:341, της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, Waddenvereniging και

Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, και της 7ης Νοεμβρίου 2000, First Corporate Shipping, C-371/98, EU:C:2000:600, σκέψη 25.

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Looduskaitseadus (νόμος περί προστασίας της φύσεως, στο εξής: LKS), άρθρο 1, άρθρο 3, άρθρο 46 και άρθρο 49

Jahiseadus (νόμος περί θήρας, στο εξής: JahiS), άρθρο 22

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Στις 4 Οκτωβρίου 2012, ο Keskkonnaminister (Υπουργός Περιβάλλοντος, Εσθονία) εξέδωσε το «Σχέδιο δράσης για την προστασία και τη διαχείριση μεγάλων αρπακτικών ζώων (λύκος canis lupus, λύγκας lynx, καφέ αρκούδα ursus arctos) για την περίοδο 2012-2021». Κατά το Σχέδιο, η κατάσταση όλων των πληθυσμών μεγάλων αρπακτικών μπορεί να θεωρηθεί καλή. Το Σχέδιο καθόριζε τον μακροπρόθεσμο στόχο (30 ετών) της διατήρησης του πληθυσμού των λύκων σε ικανοποιητική κατάσταση, λαμβανομένων υπόψη των περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών πτυχών. Ένας από τους πιο συγκεκριμένους στόχους για την περίοδο 2012-2021 ήταν η διατήρηση 15 έως 25 αγελών λύκων με κουτάβια ετησίως (συνολικός πληθυσμός περίπου 150-250 ατόμων) πριν από την έναρξη της θηρευτικής περιόδου (το φθινόπωρο). Στο πλαίσιο αυτό, έπρεπε να καθοριστούν ετήσιοι στόχοι σε συνάρτηση με τα αποτελέσματα της παρακολούθησής και ο πληθυσμός έπρεπε να διατηρηθεί με θήρα εντός των ζωνών αυτών.
- 2 Σε ένα πρώτο στάδιο, η Keskkonnaamet (Αρχή περιβάλλοντος, στο εξής: KeA) καθόρισε σε 140 άτομα την ποσόστωση θήρας του λύκου για το θηρευτικό έτος 2020/2021 στο έδαφος της Δημοκρατίας της Εσθονίας, βάσει του άρθρου 22, παράγραφος 2, του JahiS, με απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2020 (στο εξής: απόφαση KeA). Βάσει της ανωτέρω αποφάσεως, η KeA έχει το δικαίωμα να τροποποιεί την ποσόστωση θήρας του λύκου που έχει καθοριστεί με την απόφαση αυτή, εφόσον η Keskkonnaagentuur (Υπηρεσία περιβάλλοντος, στο εξής: KAUR) έχει υποβάλει προηγουμένως σχετικές προτάσεις. Η KAUR εκτιμά ότι η κυνηγετική πίεση στους λύκους ήταν χαμηλότερη από τον ρυθμό ανάπτυξης του πληθυσμού λόγω των κακών συνθηκών χιονιού το 2019 και εκτιμά ότι ο αριθμός των γεννήσεων λύκων το φθινόπωρο του 2020 ήταν μεταξύ 32 και 34. Ο κύριος σκοπός της διαχείρισης ήταν να υπάρχουν κατά μέσο όρο 20 γεννήσεις λύκων στην ηπειρωτική Εσθονία έως το 2021, με τον πληθυσμό να κατανέμεται όσο το δυνατόν πιο ομοιόμορφα σε κατάλληλους οικοτόπους.
- 3 Η MTÜ Eesti Suurkiskjad (στο εξής: προσφεύγουσα) άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως KeA ενώπιον του Tallinna Halduskohus (διοικητικού πρωτοδικείου του Ταλίν, Εσθονία), το οποίο την απέρριψε με

απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2021. Το Tallinna Halduskohus (διοικητικό πρωτοδικείο του Ταλίν) έκρινε ότι ο καθορισμός της θηρευτικής ποσοστώσεως δυνάμει του άρθρου 22, παράγραφος 2, του JahiS συνιστούσε κρίση στο πλαίσιο διακριτικής ευχέρειας στην οποία δεν μπορεί να προβεί ο δικαστής υποκαθιστώντας τη διοικητική αρχή. Το δικαστήριο θα μπορούσε να εξετάσει αν έχουν ληφθεί υπόψη όλα τα κρίσιμα στοιχεία κατά τον καθορισμό της θηρευτικής ποσοστώσεως και αν η ποσόστωση αυτή καθορίστηκε κατά τρόπο αυθαίρετο. Το Tallinna Halduskohus (διοικητικό πρωτοδικείο του Ταλίν) διαπίστωσε ότι, βάσει της οδηγίας περί οικοτόπων, ο λύκος είναι είδος κοινοτικού ενδιαφέροντος που χρήζει αυστηρής προστασίας, αλλά το παράρτημα IV της οδηγίας προβλέπει παρέκκλιση από την απαγόρευση θήρας λύκων ιδίως για τον εσθονικό πληθυσμό λύκων, η οποία περιλαμβάνεται στο παράρτημα V της οδηγίας αυτής. Το εν λόγω δικαστήριο εκτίμησε ότι, κατά την έκδοση της διοικητικής πράξεως, ελήφθησαν υπόψη η έκθεση παρακολούθησεως που κατήρτισε η KAUR και η συνημμένη σε αυτήν πρόταση για την οργάνωση της θήρας του λύκου.

- 4 Η προσφεύγουσα άσκησε έφεση ενώπιον του Tallinna Ringkonnakohtus (εφετείο του Ταλίν, Εσθονία), ζητώντας να εξαφανιστεί η απόφαση του διοικητικού πρωτοδικείου και να γίνει δεκτή η προσφυγή με νέα απόφαση. Με απόφαση της 30ής Ιουνίου 2022, το Tallinna Ringkonnakohtus (εφετείο του Ταλίν) απέρριψε την έφεση και δεν τροποποίησε το διατακτικό της αποφάσεως του διοικητικού πρωτοδικείου, αλλά αντικατέστησε εν μέρει το σκεπτικό της. Το εφετείο έλαβε επίσης υπόψη, στις εκτιμήσεις του, το Σχέδιο δράσης για την προστασία και τη διαχείριση των μεγάλων αρπακτικών ζώων για την περίοδο 2022-2031.
- 5 Το εφετείο διαπίστωσε, μεταξύ άλλων, ότι οι περιορισμοί που επιβάλλει η οδηγία περί οικοτόπων διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους όσον αφορά τα παραρτήματα IV και V της οδηγίας. Σε αντίθεση με τον φινλανδικό πληθυσμό, τα μέτρα διατηρήσεως για την προστασία του εσθονικού πληθυσμού λύκων είναι μεν επιτρεπτά, αλλά όχι υποχρεωτικά. Επομένως, οι απαιτήσεις του Δικαστηρίου στην απόφασή του επί της υποθέσεως Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola δεν βρίσκουν πλήρη εφαρμογή εν προκειμένω. Η κρίση του Δικαστηρίου στην υπόθεση αυτή, η οποία έγκειται στο ότι δεν μπορεί να εκτιμηθεί το τμήμα της περιοχής της φυσικής κατανομής πληθυσμού που εκτείνεται σε ορισμένα τμήματα του εδάφους τρίτου κράτους, το οποίο δεν δεσμεύεται από τις υποχρεώσεις αυστηρής προστασίας των ειδών ενδιαφέροντος για την Ένωση, έχει επίσης σημασία, πέραν του πλαισίου του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων, για την εκτίμηση του επιτρεπτού δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν δυσμενώς την κατάσταση διατηρήσεως ενός είδους. Η Εσθονία μπορεί να λάβει υπόψη, κατά τον καθορισμό των θηρευτικών ποσοστώσεων, μόνον το τμήμα της περιοχής της φυσικής κατανομής των λύκων στο οποίο ο πληθυσμός τους προστατεύεται από το δίκαιο της Ένωσης. Η νομολογία του Δικαστηρίου δεν απαγορεύει να λαμβάνονται υπόψη οι μεταναστευτικές ροές και οι επιρροές μεταξύ των κρατών μελών στην κατάσταση διατηρήσεως του πληθυσμού ενός είδους. Από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι οι προϋποθέσεις του άρθρου 1, στοιχείο θ', της οδηγίας περί οικοτόπων για τη μακροπρόθεσμη διαφύλαξη της κατάστασης διατηρήσεως δεν πληρούνται χωρίς να ληφθεί υπόψη ο ρωσικός

πληθυσμός. Ως εκ τούτου, δεν θα ήταν απαράδεκτο να ληφθούν υπόψη τα μέτρα διατηρήσεως που θέσπισαν η Πολωνία, η Λιθουανία και η Λετονία, ακόμη και αν τούτο δεν συνέβη στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών.

- 6 Με βάση την έκθεση «Key actions for Large Carnivore Populations in Europe» (2015) που εκπονήθηκε κατόπιν σχετικής αναθέσεως εκ μέρους της Επιτροπής, ο βαλτικός πληθυσμός λύκων στα κράτη μέλη της Ένωσης (εξαιρουμένων των τμημάτων εκτός της Ένωσης) περιλαμβάνει περίπου 900 έως 1400 άτομα (εκ των οποίων το 20 % στην Εσθονία), ενώ η κατάσταση του πληθυσμού είναι σταθερή και αντιστοιχεί στην κατηγορία LC (least concern [ελάχιστης ανησυχίας]) του κόκκινου καταλόγου της IUCN, δηλαδή δεν έχει χαρακτηριστεί ως ευάλωτη (σ. 47). Συνεπώς, δεν είναι εύλογο να γίνει παραλληλισμός με τους πληθυσμούς λύκων της Καρελίας (περίπου 150 άτομα στη Φινλανδία) και της Σκανδιναβίας (συνολικά 250 έως 300 άτομα στη Σουηδία και τη Νορβηγία) που χαρακτηρίζονται ως EN (*endangered* [απειλούμενοι]), σύμφωνα με την έκθεση, δηλαδή είναι ευάλωτοι.
- 7 Η προσφεύγουσα άσκησε αναίρεση και ζητεί να ανααιρεθεί εν μέρει η απόφαση του εφετείου και να εκδοθεί νέα απόφαση με την οποία να γίνεται δεκτή η έφεση. Η καθής ζητεί την απόρριψη της αιτήσεως αναιρέσεως.

Κύρια επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 8 Η **MTÜ Eesti Suurkiskjad** προέβαλε, κατ' ουσίαν, στον πρώτο και στον δεύτερο βαθμό, ότι η κατάσταση διατηρήσεως του λύκου στην Εσθονία δεν είναι ικανοποιητική και ότι η θήρα 140 λύκων καθιστούσε δυσχερέστερη την επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης, ότι το Σχέδιο δράσης δεν μετέφερε στην εσωτερική έννομη τάξη τις κατευθυντήριες γραμμές που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores, 2008) (στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 2008), ότι η απόφαση KeA επιτρέπει τη θανάτωση του συνόλου σχεδόν των ικανών για αναπαραγωγή ατόμων κατά τη διάρκεια μίας μόνο θηρευτικής περιόδου, ότι η θήρα του λύκου δεν επικεντρώνεται σε περιοχές όπου καταγράφονται ζημιές και ότι οι θηρευτικές ποσοστώσεις δεν καθορίζονται λαμβανομένης υπόψη της απώλειας οικοτόπων (εντατική υλοτομία) και των ασθενειών που πλήττουν τους λύκους. Η **MTÜ Eesti Suurkiskjad** αμφισβήτησε επίσης την ορθότητα, την επάρκεια και την ακρίβεια των επιστημονικών δεδομένων, των αναλύσεων και των μεθόδων επί των οποίων στηρίχθηκε η απόφαση KeA.
- 9 Στο πλαίσιο της ανααιρετικής διαδικασίας, ο προσφεύγων επεσήμανε ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τα είδη που περιλαμβάνονται σε εθνικό κόκκινο κατάλογο πρέπει να θεωρούνται ότι βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων (απόφαση Επιτροπή κατά Φινλανδίας, C-342/05, σκέψη 26, και Επιτροπή κατά Φινλανδίας [εαρινή θήρα της αρσενικής πουπουλόπαπιας], C-217/19, σκέψεις 79 και 80). Η Εσθονία δεν μπορεί να ερμηνεύει διαφορετικά τα κριτήρια

ικανοποιητικής κατάστασης. Η μη ικανοποιητική κατάσταση του λύκου ήταν ήδη γνωστή από το 2008 (κατηγορία Κόκκινου Καταλόγου «εγγύς απειλούμενη») και ασφαλώς έγινε γνωστή το αργότερο το 2019, ήτοι πριν από την έκδοση της αποφάσεως ΚεΑ. Όσον αφορά τις περιβαλλοντικές κρίσεις, περιλαμβανομένων εκείνων που αφορούν την κατάσταση του πληθυσμού ή του οικοτόπου ενός είδους, πρέπει να αποκλείεται κάθε αμφιβολία από επιστημονικής απόψεως (απόφαση *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola*, σκέψεις 66 και 69).

- 10 Η προσφεύγουσα επισήμανε ότι, σύμφωνα με τα κριτήρια της IUCN, ο λύκος ήταν εγγεγραμμένος στον Κόκκινο Κατάλογο στην κατηγορία «ευάλωτα». Η δεύτερη, πληρέστερη μέθοδος για τον προσδιορισμό της κατάστασης του είδους είναι η μοντελοποίηση της βιωσιμότητας του είδους (*population viability analysis*), η οποία προβλέπεται μόνο για το μέλλον όσον αφορά τον εσθονικό λύκο. Αμφότερες οι μέθοδοι αξιολογήσεως εξετάζονται και στις κατευθυντήριες γραμμές την εκπόνηση των οποίων ανέθεσε η Επιτροπή. Κατά τις κατευθυντήριες γραμμές, η κατάσταση ενός μεγάλου αρπακτικού ζώου δεν μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική, ακόμη και αν ένας μόνο δείκτης υποδεικνύει μη ικανοποιητική κατάσταση (σ. 22). Μολονότι η καθής υποστήριξε ότι οι κατευθυντήριες γραμμές δεν είναι δεσμευτικές, η προσφεύγουσα προβάλλει ότι δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για να μην ακολουθηθούν οι κατευθυντήριες γραμμές και ότι δεν προτάθηκε καμία εναλλακτική μέθοδος παρόμοιας σημασίας. Τις κατευθυντήριες γραμμές έχει χρησιμοποιήσει και η γενική εισαγγελέας J. Kokott (προτάσεις στις υποθέσεις Επιτροπή κατά Φινλανδίας, C-342/05, EU:C:2006:752, σημείο 52, και *Alianța pentru combaterea abuzurilor*, C-88/19, EU:C:2020:93, σημείο 39).
- 11 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το εφετείο δεν έλαβε υπόψη την αρχή της προφυλάξεως στην απόφασή του. Στο πλαίσιο της προστασίας της φύσεως θα έπρεπε να λαμβάνονται επαρκώς αποτελεσματικά μέτρα διατηρήσεως πριν από την υποβάθμιση της κατάστασης ενός είδους ή ενός οικοτόπου (προτάσεις της γενικής εισαγγελέα στην υπόθεση Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-418/04, EU:C:2006:569, σημεία 58 έως 60). Στην απόφαση *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola*, το Δικαστήριο έκρινε ότι ένα σχέδιο διαχείρισης για μεγάλα αρπακτικά ζώα δεν παρέχει άνευ ετέρου βάση για την εφαρμογή παρεκκλίσεων βάσει του άρθρου 16, αλλά ότι οι προϋποθέσεις παρεκκλίσεως πρέπει πάντοτε να εξετάζονται κατά περίπτωση (σκέψεις 49 έως 53). Τούτο πρέπει να ισχύει και κατά τον καθορισμό ανώτατου ορίου θήρας ενός είδους που περιλαμβάνεται στο παράρτημα V. Οι σκοποί του άρθρου 2, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας περί οικοτόπων είναι πιο σημαντικοί από την προβλεπόμενη στο άρθρο 2, παράγραφος 3, δυνατότητα συνεκτιμήσεως κοινωνικών και πολιτιστικών επιπτώσεων (απόφαση *First Corporate Shipping*, C-371/98, σκέψη 25).
- 12 Η ΚεΑ υποστήριξε, κατ' ουσίαν, ότι στην Εσθονία ο λύκος δεν εμπίπτει σε καμία από τις κατηγορίες προστασίας του άρθρου 46 του LKS. Στην οδηγία περί οικοτόπων προβλέπεται γεωγραφική παρέκκλιση υπέρ της Εσθονίας, βάσει της οποίας οι λύκοι μπορούν να θηρευθούν βάσει σχεδίου δράσης δυνάμει του άρθρου 49, παράγραφος 1, σημεία 2 και 3, του LKS. Το σχέδιο δράσης, το οποίο δεν είναι δεσμευτικό και δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, καταρτίζεται σε

συνεργασία με τους καλύτερους επιστήμονες, εμπειρογνώμονες, εκπροσώπους των αρμόδιων αρχών και ομάδες συμφερόντων στον τομέα αυτό. Κατά την KeA, οι προαναφερθείσες κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα. Η καθής επισήμανε ότι ο πληθυσμός των λύκων βρίσκεται σε ικανοποιητική κατάσταση στην Εσθονία. Δεδομένου του μικρού μεγέθους της περιοχής, δεν είναι δυνατή η αξιολόγηση του πληθυσμού μόνον εντός της Εσθονίας. Το βαλτικό τμήμα του πληθυσμού λύκων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκτιμάται σε 870 έως 1400 άτομα. Η εξέλιξη του πληθυσμού λύκων θα μπορούσε να θεωρηθεί σταθερή και οι διακυμάνσεις του πληθυσμού θα μπορούσαν να θεωρηθούν φυσιολογικές. Από το 2002, ο πληθυσμός των λύκων έχει σχεδόν τριπλασιαστεί. Με βάση τις προβλέψεις της εκθέσεως για την παρακολούθηση της άγριας ζωής, ο προσωρινώς προβλεπόμενος αριθμός γεννήσεων ανέρχεται σε 32 έως 34 και αντιστοιχεί σε 320 έως 340 άτομα. Με τη θήρα 140 ατόμων, η Εσθονία μπορεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της έναντι της Ένωσης.

- 13 Στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας, η KeA επισήμανε ότι η διαχείριση του πληθυσμού λύκων στηρίζεται στα αποτελέσματα της παρακολούθησης και της επιστημονικής ανάλυσης και ότι σκοπός του Σχεδίου δράσης δεν ήταν μόνον η διατήρηση της ικανοποιητικής κατάστασης του λύκου, αλλά και η διαχείριση των λύκων, δεδομένου ότι οι επιθέσεις κατά των ζώων εκτροφής και των κατοικίδιων ζώων είναι αρκετά συχνές στην Εσθονία. Η Εσθονία ζήτησε παρέκκλιση από το παράρτημα IV της οδηγίας περί οικοτόπων λόγω της καλής κατάστασης των λύκων στην Εσθονία και των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων σε άλλα είδη άγριων ζώων, στην ιδιοκτησία και στην ανθρώπινη υγεία σε περίπτωση υψηλής πυκνότητας πληθυσμού. Η κατηγορία της IUCN με τον χαρακτηρισμό «ευάλωτα» δεν επιλέχθηκε βάσει των κριτηρίων της οδηγίας περί οικοτόπων. Σύμφωνα με τη μέθοδο εκτιμήσεως Natura, ο λύκος εξακολουθεί να βρίσκεται σε ικανοποιητική κατάσταση στην Εσθονία. Επιπλέον, βάσει των κριτηρίων του Κόκκινου Καταλόγου, η κατάσταση του λύκου δεν επιδεινώθηκε στην πραγματικότητα, αλλά άλλαξε η μέθοδος εκτιμήσεως.
- 14 Η KeA επισήμανε ότι η υποχρέωση να λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές και κοινωνικές πτυχές κατά την κατάρτιση ενός σχεδίου δράσεως απορρέει από το άρθρο 49, παράγραφος 3, του LKS. Σκοπός της προστασίας των ειδών είναι η διασφάλιση ισορροπίας μεταξύ, αφενός, της ικανοποιητικής κατάστασης του είδους και, αφετέρου, των οικονομικών και κοινωνικών πτυχών. Εάν η KeA, βάσει συνολικής εκτιμήσεως στηριζόμενης στα συμπεράσματα που συνάγονται από τα επιστημονικά στοιχεία και στις βέλτιστες γνώσεις που συνοψίζονται στο Σχέδιο δράσεως, έκρινε ότι η κατάσταση του είδους είναι ικανοποιητική και ότι θα παραμείνει ικανοποιητική και μετά την εφαρμογή της θηρευτικής ποσοτώσεως, το βάρος αποδείξεως του αντιθέτου φέρει η προσφεύγουσα.
- 15 Η **KAUR** επισήμανε ότι η σύσταση σχετικά με την ποσόστωση και τη διάρθρωση της θήρας για το τρέχον έτος στηρίχθηκε σε προβλέψεις για την αύξηση του πληθυσμού με βάση τον πληθυσμό του προηγούμενου έτους, το αριθμό των θηρευόμενων ατόμων και διάφορους βιολογικούς δείκτες. Συναφώς, ελήφθη

υπόψη τυχόν σφάλμα και τηρήθηκε η αρχή της προφύλαξης. Η τρέχουσα ικανοποιητική κατάσταση του λύκου (τουλάχιστον 15 γεννήσεις) επιτεύχθηκε το 2007 και έκτοτε δεν μειώθηκε (17 έως 32 γεννήσεις, κατά μέσο όρο 24). Πριν από τη θηρευτική περίοδο του 2020, υπήρχαν αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία για 22 γεννήσεις και στις 28 Δεκεμβρίου 2020 οι γεννήσεις ήταν ήδη 26. Κατά την τελευταία δεκαπενταετία, η τοπική κατανομή των προτάσεων θήρας του λύκου λαμβάνει υπόψη όχι μόνον την πυκνότητα του πληθυσμού των λύκων, αλλά και την έκταση και τη γεωγραφική κατανομή των ζημιών που θα προκαλούσαν οι λύκοι στα ζώα εκμετάλλευσης και στα κατοικίδια ζώα. Μετά το 2007 οι μεγαλύτερες ζημιές που προκλήθηκαν από λύκους σε ζώα εκτροφής ήταν το 2020 (θανατώθηκαν 1326 πρόβατα, 44 βοοειδή και 44 σκύλοι). Η θήρα των λύκων σε φυσικά καταφύγια και στις παρακείμενες περιοχές έχει περιοριστεί περισσότερο.

- 16 Στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας, η KAUR επισήμανε ότι τα κριτήρια της IUCN είχαν αναπτυχθεί για την αξιολόγηση της κατάστασης διατηρήσεως των ειδών σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αξιολόγηση βάσει του Κόκκινου Καταλόγου εξετάζει την κατάσταση των ειδών σε εθνικό επίπεδο, αλλά για τα είδη με υψηλές εδαφικές απαιτήσεις, σχετικά χαμηλό πληθυσμό και υψηλή μεταναστευτική δυνατότητα, όπως ο λύκος, οι πληθυσμοί εξετάζονται σε διακρατικό επίπεδο. Η ομάδα που είναι υπεύθυνη για την αξιολόγηση του Κόκκινου Καταλόγου της Εσθονίας αποφάσισε, ιδίως λαμβανομένων υπόψη πιθανών αρνητικών σεναρίων για το μέλλον, να υποβαθμίσει τη σχετική κατηγορία κατά μία μόνο βαθμίδα στο επίπεδο «ευάλωτα». Η απόφαση αυτή στηρίχθηκε, μεταξύ άλλων, στην επιδείνωση της κοινής γνώμης λόγω της αύξησεως του πληθυσμού των λύκων και των προκληθεισών ζημιών, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε πολιτική απόφαση περί σημαντικής μείωσης του πληθυσμού των λύκων (όπως συνέβη στη Σουηδία), καθώς και στην κατασκευή συνοριακών φραχτών στα ανατολικά σύνορα που θα περιόριζαν τη μετακίνηση των ζώων. Το Σχέδιο δράσης δεν λαμβάνει υπόψη μόνο τις περιβαλλοντικές πτυχές, αλλά και τις οικονομικές και κοινωνικές πτυχές, προκειμένου να προσδιορίσει την ικανοποιητική κατάσταση του πληθυσμού των λύκων. Ο ελάχιστος επιθυμητός πληθυσμός καθορίζεται πρωτίστως από περιβαλλοντική άποψη, ενώ το ανώτατο όριο καθορίζεται από κοινωνική και οικονομική άποψη (όριο ανοχής).

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της διατάξεως περί παραπομπής

- 17 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του LKS, ένας από τους σκοπούς του LKS είναι η προστασία της φύσης διά της εξασφάλισης ικανοποιητικής κατάστασης για την άγρια πανίδα. Βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, του LKS, η κατάσταση ενός είδους θεωρείται ικανοποιητική όταν ο αριθμός του πληθυσμού του υποδεικνύει ότι, στο μέλλον, το είδος θα εξακολουθήσει να αποτελεί ζωτικό στοιχείο του φυσικού του οικοτόπου ή της περιοχής αναπαραγωγής του, εάν η περιοχή της φυσικής του κατανομής δεν μειώνεται και αν υπάρχει και ενδέχεται να εξακολουθήσει να υφίσταται ένας οικότοπος αρκούντως εκτεταμένος ώστε να διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη διατήρηση του πληθυσμού του είδους.

- 18 Η υποχρέωση διατηρήσεως ικανοποιητικής κατάστασης για το είδος απορρέει από την οδηγία περί οικοτόπων. Στο άρθρο 1, στοιχείο θ', της οδηγίας, η κατάσταση διατήρησης ενός είδους ορίζεται ως το αποτέλεσμα του συνόλου των παραγόντων που, επιδρώντας στο οικείο είδος, είναι δυνατόν, να αλλοιώσουν μακροπρόθεσμα την κατανομή και το μέγεθος των πληθυσμών του στο αναφερόμενο στο άρθρο 2 έδαφος (δηλαδή στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών όπου εφαρμόζεται η Συνθήκη). Δυνάμει της διατάξεως αυτής, η κατάσταση διατηρήσεως θεωρείται ως «ικανοποιητική» όταν από τα δεδομένα σχετικά με την εξέλιξη του πληθυσμού του οικείου είδους προκύπτει ότι το είδος αυτό αποτελεί και μπορεί να εξακολουθεί, μακροπρόθεσμα, να αποτελεί ζωτικό στοιχείο του φυσικού οικοτόπου στον οποίο ανήκει, η δε περιοχή της φυσικής κατανομής του είδους αυτού δεν μειώνεται ούτε υπάρχει κίνδυνος να μειωθεί στο εγγύς μέλλον και υφίσταται και θα συνεχίσει πιθανώς να υφίσταται ένας οικότοπος επαρκώς εκτεταμένος, ώστε οι πληθυσμοί του είδους αυτού να διατηρηθούν μακροπρόθεσμα.
- 19 Στο πλαίσιο αυτό, δεδομένου ότι οι σχετικές διατάξεις του LKS μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο την οδηγία περί οικοτόπων, οι έννοιες της «κατάστασης» και της «κατάστασης διατηρήσεως» πρέπει να θεωρούνται ως συνώνυμες. Για λόγους σαφήνειας, στο εξής θα χρησιμοποιείται συνεχώς η έννοια «κατάσταση διατηρήσεως».
- 20 Τα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος ορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας περί οικοτόπων στα παραρτήματα II, IV ή/και V της εν λόγω οδηγίας. Ο λύκος περιλαμβάνεται σε όλα αυτά τα παραρτήματα: στο παράρτημα II, δεδομένου ότι είναι αναγκαίο να χαρακτηριστούν ζώνες ειδικής προστασίας για τη διατήρηση του είδους αυτού, και στο παράρτημα IV ως είδος κοινοτικού ενδιαφέροντος που πρέπει να προστατεύεται αυστηρά, αλλά το παράρτημα IV εξαιρεί, μεταξύ άλλων, τους εσθονικούς πληθυσμούς που απαριθμούνται στο παράρτημα V ως ζωικό είδος κοινοτικού ενδιαφέροντος του οποίου η απόσπαση από το φυσικό περιβάλλον και η εκμετάλλευση είναι δυνατόν να ρυθμίζονται με διαχειριστικά μέτρα.
- 21 Στην Εσθονία, η κατάρτιση σχεδίου δράσεως για τη διατήρηση και τη διαχείριση ενός είδους διέπεται από το άρθρο 49 του LKS, του οποίου η παράγραφος 1 προβλέπει την κατάρτιση σχεδίου δράσης για τη διασφάλιση, μεταξύ άλλων, ικανοποιητικής κατάστασης (δηλαδή κατάστασης διατηρήσεως) του είδους, όταν τα αποτελέσματα της επιστημονικής απογραφής του είδους δείχνουν ότι τα μέτρα που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα δεν το διασφαλίζουν ή όταν τούτο επιβάλλεται βάσει διεθνούς δεσμεύσεως (σημείο 2), καθώς και τη διαχείριση ενός είδους, όταν τα αποτελέσματα της επιστημονικής απογραφής του είδους δείχνουν ότι τυχόν αύξηση του πληθυσμού του θα είχε σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον ή θα συνιστούσε απειλή για την ανθρώπινη υγεία ή την περιουσία (σημείο 3). Το σχέδιο δράσης πρέπει να περιέχει πληροφορίες σχετικά με τη βιολογία, τον πληθυσμό και την εξάπλωση του είδους, τις προϋποθέσεις για την εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης του απειλούμενου είδους, τους κινδύνους, τον σκοπό της διατηρήσεως ή της διαχειρίσεως, την κατάταξη και το

χρονοδιάγραμμα των μέτρων που απαιτούνται για την επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης του είδους ή για τη διαχείρισή του, καθώς και τον προϋπολογισμό για την οργάνωση της διατηρήσεως ή της διαχείρισεως (παράγραφος 2).

- 22 Το Σχέδιο δράσης που εκδόθηκε το 2012 σκοπεί, μεταξύ άλλων, στη διαφύλαξη της ικανοποιητικής κατάστασης διατηρήσεως του λύκου τόσο σε επίπεδο εσθονικών πληθυσμών όσο και σε επίπεδο πληθυσμών της Βαλτικής. Το Σχέδιο δράσης εξηγεί ότι ο βαλτικός πληθυσμός του λύκου συνιστά τμήμα του ευρασιατικού μεταπληθυσμού του λύκου, η περιοχή κατανομής του οποίου περιλαμβάνει την Εσθονία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη βορειοανατολική Πολωνία, τη Λευκορωσία, τη Βόρεια Ουκρανία και τμήμα των ρωσικών περιφερειών. Το Σχέδιο δράσης παραθέτει τον κατά προσέγγιση πληθυσμό των λύκων στη Λετονία (για το 2008), στη Λιθουανία (για το 2008) και στις περιοχές της Ρωσίας που συνορεύουν με την Εσθονία (για το 2010). Εφιστάται η προσοχή στην ύπαρξη σχεδίων για τη διατήρηση ή για τη διατήρηση και διαχείριση του λύκου σε γειτονικές χώρες (παραδείγματος χάρι η Λετονία, η Λευκορωσία και η Φινλανδία έχουν τέτοια σχέδια, η Λιθουανία και η Πολωνία βρίσκονται στη διαδικασία κατάρτισής τους, η Ρωσία δεν διαθέτει τέτοιο σχέδιο) και παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το κατά πόσον ο λύκος μπορεί να θηρευτεί στις χώρες αυτές. Στον τομέα της διεθνούς συνεργασίας, το Σχέδιο δράσης υπογραμμίζει ιδίως τη συμμετοχή Εσθονού εκπροσώπου στην ομάδα εργασίας της IUCN, καθώς και τους δεσμούς με συναδέλφους στη Φινλανδία, τη Σουηδία, τη Νορβηγία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, την Πολωνία και τη Ρωσία. Σύμφωνα με το Σχέδιο δράσης, πραγματοποιούνται τακτικές ανταλλαγές πληροφοριών με τους Λεττονούς συναδέλφους σχετικά με την εξέλιξη των πληθυσμών μεγάλων αρπακτικών ζώων και σχετικά με τη θηρευτική ποσόστωση. Στο Σχέδιο δράσης υποστηρίζεται η άποψη ότι η κατάσταση διατηρήσεως των εσθονικών πληθυσμών μεγάλων αρπακτικών ζώων μπορεί να θεωρηθεί ως ικανοποιητική.
- 23 Το Σχέδιο δράσης του 2022 περιέχει επισκόπηση της γενετικής εξέτασης του πληθυσμού των λύκων που πραγματοποιήθηκε το 2018/2019, η οποία είχε ως αποτέλεσμα μια πιο συντηρητική εκτίμηση του πληθυσμού λύκων με τουλάχιστον 65 άτομα και μια πιο αισιόδοξη εκτίμηση τουλάχιστον 122 ατόμων. Ωστόσο, αμφότεροι αυτοί οι αριθμοί θεωρήθηκαν πολύ χαμηλοί. Με βάση το Σχέδιο δράσης, ο αριθμός των γεννήσεων για το έτος 2020 ανερχόταν σε 31. Το Σχέδιο δράσης καθιστά σαφές ότι οι πληθυσμοί μεγάλων αρπακτικών ζώων στην Εσθονία πρέπει να θεωρούνται ως τμήμα των πληθυσμών της Βαλτικής, αλλά, ανεξάρτητα από την κατάσταση διατηρήσεως των πληθυσμών της Βαλτικής, είναι εξίσου σημαντική και η κατάσταση διατηρήσεως και η βιωσιμότητα των τοπικών πληθυσμών στην Εσθονία. Ενώ η κατάσταση των βαλτικών πληθυσμών χαρακτηρίζεται ως «ελάχιστης ανησυχίας» σύμφωνα με τα κριτήρια του Κόκκινου Καταλόγου της IUCN, ο εσθονικός πληθυσμός κατατάσσεται ως «ευάλωτος» (*vulnerable*) και το επίπεδο κινδύνου αυξήθηκε μόνον κατά μία βαθμίδα λόγω της υποτιθέμενης καλής διασύνδεσης με τους γειτονικούς πληθυσμούς — αν λαμβανόταν υπόψη μόνον η κατάσταση του πληθυσμού εντός της Εσθονίας, θα αξιολογούνταν ως «απειλούμενος» (*endangered*). Είναι πιθανό η κατάσταση των πληθυσμών να επιδεινωθεί γρήγορα, εάν η θηρευτική πίεση

είναι πολύ υψηλή ή εάν ανακúψουν άλλοι παράγοντες (παραδείγματος χάρη ασθένειες). Το κατώτατο όριο για τον πληθυσμό λύκων καθορίστηκε σε 20 έως 30 αγέλες με κουτάβια κάτω του ενός έτους πριν από τη θηρευτική περίοδο και σε εαρινό αριθμό ατόμων αναπαραγωγικής ηλικίας ή σε βασικό πληθυσμό μεγαλύτερο των 140 ατόμων. Ο περιορισμός στηρίζεται στο υπολογιστικό μέγεθος του βαλτικού πληθυσμού κάθε είδους, στις σχετικές συστάσεις της IUCN και της LCIE [Large Carnivore Initiative for Europe, ευρωπαϊκή πρωτοβουλία για τα μεγάλα σαρκοφάγα], σύμφωνα με τις οποίες ο συνολικός πληθυσμός της Βαλτικής θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον 1000 άτομα σε αναπαραγωγική ηλικία, στο τμήμα των εσθονικών δασικών οικοτόπων στην περιοχή κατανομής του πληθυσμού της Βαλτικής (περίπου 20-25 %) και στην πυκνότητα πληθυσμού που υπολείπεται του μέσου όρου στη βαλτική περιοχή κατανομής των οπληφόρων αρπακτικών ζώων στην Εσθονία, καθώς και στις εκτιμήσεις της ηλικιακής και κοινωνικής διαρθρώσεως του πληθυσμού από τους ειδικούς παρακολούθησης των άγριων ζώων της KAUR και στην κοινωνική ανοχή της Εσθονίας. Ως παράγοντες κινδύνου για τον πληθυσμό των λύκων επισημαίνονται στο Σχέδιο δράσης, μεταξύ άλλων, η υπερβολική θήρα και, για παράδειγμα, η έλλειψη διεθνούς συνεργασίας.

- 24 Κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν είναι σαφές αν η λήψη των μέτρων που προβλέπει το άρθρο 14 της οδηγίας περί οικοτόπων σκοπεί στην εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης διατηρήσεως, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο θ', για τον τοπικό πληθυσμό ενός είδους σε συγκεκριμένο κράτος μέλος ή αν μπορεί να ληφθεί υπόψη η κατάσταση διατηρήσεως του συνολικού πληθυσμού (στην περίπτωση της Εσθονίας, του πληθυσμού της Βαλτικής) στο έδαφος των κρατών μελών. Το ζήτημα αυτό είναι κρίσιμο για την επίλυση της υπό κρίση υποθέσεως, δεδομένου ότι η ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως του βαλτικού πληθυσμού του λύκου δεν αμφισβητείται, αλλά, κατά την προσφεύγουσα, η αξιολόγηση της IUCN δεν καθιστά δυνατό να θεωρηθεί η κατάσταση διατηρήσεως του πληθυσμού της Εσθονίας ως ικανοποιητική. Το Σχέδιο δράσης του 2022 εξετάζει και τα δύο επίπεδα, αλλά, σύμφωνα με τις διευκρινίσεις της καθής, το Σχέδιο δράσης του 2012 στηρίζει τη συμμόρφωση του πληθυσμού των λύκων με τα κριτήρια της IUCN στο επίπεδο του πληθυσμού της Βαλτικής.
- 25 Η γραμματική ερμηνεία της οδηγίας περί οικοτόπων θα συνηγορούσε, εκ πρώτης όψεως, υπέρ μιας ευρύτερης προσεγγίσεως του πληθυσμού (το άρθρο 1, στοιχείο θ', συνδέει την κατάσταση διατηρήσεως του είδους με τον πληθυσμό «στο αναφερόμενο στο άρθρο 2 έδαφος», δηλαδή «στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών όπου εφαρμόζεται η Συνθήκη»). Ωστόσο, οι διάφορες υποχρεώσεις σχετικά με τη διασφάλιση, την παρακολούθηση και τη λογοδοσία που αφορά την προστασία των ειδών, επιβάλλονται σε κάθε κράτος μέλος ατομικά και όχι σε σχέση με το σύνολο των πληθυσμών. Ομοίως, το παράρτημα IV της οδηγίας, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, παρεκκλίσεις από το καθεστώς προστασίας του λύκου μέσω της μεταφοράς του από το παράρτημα IV στο παράρτημα V, δεν περιέχει καμία ένδειξη για τη συνολική μεταχείριση του πληθυσμού, αλλά λαμβάνει υπόψη χωριστά τους πληθυσμούς κάθε χώρας.

- 26 Εξ όσων γνωρίζει το αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο δεν έχει δώσει σαφή απάντηση στο ερώτημα αυτό με την προηγούμενη νομολογία του. Ασφαλώς, στην υπόθεση *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola*, το Δικαστήριο εξέτασε την ανάγκη εξασφάλισης ικανοποιητικής κατάστασης διατηρήσεως στο πλαίσιο παρεκκλίσεως δυνάμει του άρθρου 16 της οδηγίας περί οικοτόπων, διευκρινίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι επιβάλλεται να εξεταστούν οι επιπτώσεις της παρεκκλίσεως στις διάφορες πληθυσμιακές ζώνες (σκέψεις 58 και 59 της αποφάσεως), αλλά δεν αποφάνθηκε στην υπόθεση εκείνη επί του ζητήματος της περιοχής που πρέπει να ληφθεί υπόψη, όταν εφαρμόζεται το άρθρο 14 ή όταν η κατάσταση διατηρήσεως του πληθυσμού διαφέρει στις διάφορες περιοχές. Το Δικαστήριο έκρινε ρητώς μόνον ότι δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη το τμήμα της περιοχής της φυσικής κατανομής του οικείου πληθυσμού που εκτείνεται σε ορισμένα τμήματα του εδάφους τρίτου κράτους, το οποίο δεν δεσμεύεται από τις υποχρεώσεις αυστηρής προστασίας των ειδών ενδιαφέροντος για την Ένωση (όπ.π., σκέψη 60). Ως εκ τούτου, τα τμήματα του πληθυσμού της Βαλτικής εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (μεταξύ των οποίων και εκείνα της Ρωσίας) ασφαλώς δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη στην προκειμένη περίπτωση.
- 27 Οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2008 διευκρινίζουν ότι υπάρχουν πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις για τον ορισμό του πληθυσμού και ότι ο πληθυσμός αποτελεί πολυεπίπεδη ιεραρχική δομή. Κατά τις κατευθυντήριες γραμμές, η έννοια του πληθυσμού που χρησιμοποιείται στην οδηγία περί οικοτόπων ανταποκρίνεται περισσότερο, από επιστημονικής απόψεως, στην έννοια του υποπληθυσμού, αλλά οι κατευθυντήριες γραμμές χρησιμοποιούν, χάριν απλότητας, τον όρο «πληθυσμός» (σ. 7 και 8). Οι κατευθυντήριες γραμμές αναγνωρίζουν ότι η κατάσταση διατηρήσεως ενός πληθυσμού μπορεί να αξιολογηθεί καλύτερα με αξιολόγηση του συνολικού πληθυσμού και όχι με αξιολόγηση των πληθυσμών εντός των εθνικών συνόρων (σ. 23). Εντούτοις, οι συντάκτες των κατευθυντηρίων γραμμών υπογραμμίζουν ότι η προσέγγιση της οδηγίας παραμένει τυπικά συγκεκριμένη για το κράτος μέλος και ότι μια ευρύτερη προσέγγιση θα απαιτούσε διευκρίνιση εκ μέρους της Επιτροπής προκειμένου να απαλλαγούν τα κράτη μέλη από την ειδική ανά χώρα υποχρέωση (σ. 26). Πάντως, μια προσέγγιση σε επίπεδο συνολικού πληθυσμού θα απαιτούσε και διασυνοριακά σχέδια διαχειρίσεως ή, τουλάχιστον, τη θέσπιση συγκεκριμένων προϋποθέσεων σε ένα εθνικό σχέδιο που θα έπρεπε να πληρούν οι πληθυσμοί των γειτονικών κρατών για να ληφθούν υπόψη και για να συνεκτιμηθούν, ενδεχομένως, τυχόν μεταβολές της κατάστασης (γεγονός που θα απαιτούσε συνεχή παρακολούθηση της διασυνοριακής κατάστασης μέσω επιστημονικής συνεργασίας) (σ. 27). Εξ όσων γνωρίζει το αιτούν δικαστήριο, δεν υφίσταται επίσημη συνεργασία, τουλάχιστον όσον αφορά τη διατήρηση του λύκου, αλλά μόνον ανεπίσημη επικοινωνία μεταξύ επιστημόνων.
- 28 Επομένως, όπως προτείνεται στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής του 2008, θα ήταν αναγκαία μια μορφή διασυνοριακής συνεργασίας για την κάλυψη του πληθυσμού σε ευρύτερο επίπεδο. Σε περίπτωση που το Δικαστήριο, απαντώντας στο πρώτο ερώτημα, κρίνει ότι για την εφαρμογή του άρθρου 14 της οδηγίας περί οικοτόπων είναι κρίσιμη η κατάσταση διατηρήσεως του συνόλου

του πληθυσμού στο έδαφος των κρατών μελών, τίθεται το ερώτημα εάν η οδηγία περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι επιβάλλει επίσημη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στα οποία εκτείνεται η ζώνη κατανομής του πληθυσμού, προκειμένου να διατηρηθεί ο πληθυσμός αυτός, συμπεριλαμβανομένων του συντονισμού των μέτρων διατήρησης και διαχείρισης ή ακόμη και της καταρτίσεως κοινού σχεδίου διαχείρισης, ή αν, σε αντίθετη περίπτωση, αρκεί το κράτος μέλος, το οποίο θεσπίζει τα μέτρα που προβλέπει το άρθρο 14 της οδηγίας περί οικοτόπων, να εξετάζει την κατάσταση του πληθυσμού του είδους στα λοιπά ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, ή αν πρέπει, επιπλέον, να καθορίζονται στο εθνικό σχέδιο διαχείρισης οι ειδικές προϋποθέσεις τις οποίες πρέπει να πληρούν οι πληθυσμοί γειτονικών κρατών, προκειμένου τα μέτρα να εφαρμόζονται κατά τον προβλεπόμενο τρόπο.

- 29 Σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι η κατάσταση διατήρησης του τοπικού πληθυσμού ενός κράτους μέλους πρέπει να είναι επίσης ικανοποιητική για να δικαιολογήσει τη λήψη μέτρων βάσει του άρθρου 14, πρέπει να δοθεί απάντηση στο ερώτημα που αφορά τη σχέση μεταξύ της εκτιμήσεως της κατάστασης διατήρησης του πληθυσμού βάσει της οδηγίας περί οικοτόπων και της εκτιμήσεως βάσει των κριτηρίων του Κόκκινου Καταλόγου της IUCN. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το άρθρο 1, στοιχείο θ', της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι η κατάσταση τοπικού πληθυσμού ορισμένου είδους που έχει καταταγεί ως «ευάλωτο» (*vulnerable*) βάσει των κριτηρίων του Κόκκινου Καταλόγου της IUCN δεν μπορεί να είναι ικανοποιητική κατά την έννοια της οδηγίας περί οικοτόπων. Τούτο φαίνεται να υποδηλώνει το σκεπτικό του Δικαστηρίου στις αποφάσεις C-342/05, Επιτροπή κατά Φινλανδίας (σκέψεις 26 και 27) και C-217/19, Επιτροπή κατά Φινλανδίας (εαρινή θήρα της αρσενικής πουπουλόπαπιας), (σκέψεις 77 έως 80), το οποίο όμως μπορεί να ερμηνευθεί και με διαφορετικό τρόπο. Παρόμοια σύνδεση υφίσταται και στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής του 2008 (σ. 18 έως 20).
- 30 Στην υπό κρίση διαφορά, η καθής και η KAUR τόνιζαν συνεχώς ότι η αύξηση του αριθμού των λύκων θα προκαλούσε σοβαρές κοινωνικές και οικονομικές συγκρούσεις εντός της κοινωνίας. Ένα από τα κύρια επιχειρήματα υπέρ της εγκρίσεως της θήρας του λύκου είναι η ανάγκη μειώσεως των ζημιών που προκαλούνται από τα άγρια ζώα. Το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, κατά το οποίο τα μέτρα που θεσπίζονται δυνάμει της εν λόγω οδηγίας πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, καθώς και τις περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες, φαίνεται να στηρίζει, τρόπον τινά, το επιχείρημα αυτό. Κατά το αιτούν δικαστήριο, είναι πιο λογικό να ερμηνευθεί η οδηγία υπό την έννοια ότι εκτιμήσεις οικονομικής και κοινωνικής φύσεως μπορούν να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιλογή των μέτρων μόνον υπό την προϋπόθεση ότι διασφαλίζεται η ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης του πληθυσμού και ότι ο καθορισμός της ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης του πληθυσμού συνιστά αμιγώς επιστημονική κρίση που δεν εξαρτάται από τέτοιες μη περιβαλλοντικές εκτιμήσεις. Υπό την προϋπόθεση ότι διασφαλίζεται ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, οι

εκτιμήσεις αυτές μπορούν, μεταξύ άλλων, να συνηγορούν υπέρ του περιορισμού της αυξήσεως του πληθυσμού (βλ. επίσης τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής του 2008, σ. 24).

- 31 Κατά συνέπεια, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να απαντήσει στο ερώτημα εάν το άρθρο 1, στοιχείο θ', της οδηγίας περί οικοτόπων, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 3, έχει την έννοια ότι, για τον καθορισμό της ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης ορισμένου είδους, μπορούν να λαμβάνονται υπόψη και οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις.

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ